

että kaikki puhuivat venäjää keskenään niin virallisissa seminaariesitelmissä kuin vapaa-aikana,

piakkoin purettavan hotelli Ros-sijan käytävillä ja ravintoloissa.

Pentti Stranius

Minskin eurooppalainen humanistinen yliopisto maanpaossa

Eurooppalainen humanistinen yliopisto (EHU) Minskissä täyttää 12 vuotta tänä vuonna. EHU:n toiminta mahdollistui vuoden 1991 yhteiskuntamuutoksen seurauksena ja sen tavoitteena oli kouluttaa uusi jälkisosialistinen älymystösukupolvi. EHU:n perustajarehtori, filosofi Anatoli Mihailov, määritteli yliopiston missioksi myös toimimisen kulttuurisena siltana idän ja lännen välillä. Tämä valkovenäläisen älymystön hanke EHU:n perustamiseksi sai tukea eurooppalaisilta ja Yhdysvaltain hallituksilta, instituutioilta ja säätiöiltä, ja vuonna 1992 EHU avasi ovensa ensimmäisille opiskelijoille, joita oli vain joitakin kymmeniä. Vuonna 2004 yliopistossa opiskeli 1200 alemmaa korkeakoulututkintoa suorittavaa ja useita kymmeniä maisterin- ja tohtorintutkintoa suorittavaa opiskelijaa, mm. taiteen, muotoilun, turismin, talouden, kulttuurintutkimuksen, filosofian, psykologian, politiikan tutkimuksen, kauppatieteiden ja verkkopalveluiden suunnittelun aloilla. Tavallisesti opiskelijat puhuvat vähintään kahta vierasta kieltä. EHU on tullut tunnetuksi korkeatasoisesta opetuksestaan, jota ovat edistäneet huomattavasti yliopiston viralliset ja epäviralliset suhteet moniin ensiluokkaisiin yliopistoihin Venäjällä, Itä- ja Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Eräät EHU:n tutkimuslaitokset ovat ainutlaatuisia ei ainoastaan Valko-Venäjällä, vaan myös IVY:ssä; esimerkiksi EHU:n Naistutkimuskeskus tarjoaa ainoana opinahjana maiste-

ritason tutkintoja naistutkimuksessa.

Valko-Venäjän poliittisessa tilanteessa, jota leimaavat mm. kansalaisvapauksien rajoittaminen ja demokratian tukahduttaminen, EHU:n akateeminen vapaus, yliopiston autonomia ja koulutuksen kansainvälistyminen muodostuivat kuitenkin ajan mittaan ongelmaksi valtionjohdolle. Valtio ryhtyi ankarasti painostamaan yliopistoa, jotta se vähentäisi kanssakäymistään kansainvälisen tiedeyhteisön kanssa ja rajoittaisi opetussuunnitelmaansa ja muuttaisi sitä ”patrioottisemmaksi”. Tammikuussa 2004 rehtori Anatoli Mihailov kutsuttiin Opetusministeriöön ja häntä kehoitettiin eroamaan virastaan. Ministeriö ei antanut asiasta min-käänlaista selitystä opiskelijoille tai yliopistolle eikä kukaan vastannut yliopiston ministeriölle lähettämiin kirjeisiin. Tämän seurauksena Mihailov päätti olla eroamatta. Yksityisissä keskusteluissa hän kuitenkin totesi, että hän eroasi, mikäli hän sen vastineeksi saisi takuun siitä, että EHU:n vainoaminen loppuisi siihen. Lopulta Mihailov sai kuulla välikäsien kautta, että hänen ja hänen perheensä turvallisuus oli vaarassa. Keväällä 2004 hän pakeni maasta ja toimii tällä hetkellä Fullbright-apurahan turvin Harvardin yliopistossa.

EHU:n painostaminen jatkui tämänkin jälkeen. Sen toimintaa tutkittiin jatkuvasti ja sitä vaadittiin palaamaan neuvostotyy-liseen, patrioottiseen opetussuunnitelmaan. Heinäkuun 21. saimme viimeisen uhkavaatimuk-

sen koskien Mihailovin virasta eroamista. EHU:n neuvosto, tiedekunta ja joitakin opiskelijoita kokoontui keskustelemaan asiasta. Keskeiseksi kysymykseksi nousi se, että jos rehtori joutuu eroamaan, kuka tulee olemaan seuraava henkilö, josta joudumme luopumaan? Koska vaakalaudalla oli yliopiston autonomia ja akateeminen vapaus, tiedeyhteisömme päätti olla suostumatta Mihailovin erottamiseen.

Kaksi päivää myöhemmin EHU:lle ilmoitettiin, että valtio oli irtisanonut vuokrasopimuksen yliopiston toimitiloista – tilojen katsottiin olevan presidentin hallinnon omaisuutta – ja että yliopiston tulisi tyhjentää tilat kahden viikon kuluessa. Epävirallisia teitä kuulimme, ettei Valko-Venäjältä tulisi tämän jälkeen löytymään mitään tilaa EHU:n toiminnalle. Päivää myöhemmin Opetusministeriö ilmoitti EHU:lle, että sen opetuslupa lakautettaisiin yliopiston riittämättömien tilojen takia.

Sillä hetkellä EHU:n tilanne nousi kansainväliseksi uutiseksi. Useat Euroopan maiden ja Yhdysvaltain suurlähettiläät esittivät vetoamuksia hallituksilleen. Heinäkuussa useat eurooppalaiset älymystön edustajat, mukaan lukien Jürgen Habermas, allekirjoittivat avoimen tukikirjeen EHU:n puolesta. Siinä todettiin mm., että ”EHU on keskellä eloonjäämiskamppailua. Tässä tilanteessa me allekirjoittaneet ilmaiseimme täyden tukemme ystävällemme ja kollegallemme Anatoli Mihailoville ja EHU:n tiedekunnalle. Sekä Mihailov että EHU:n tiedekunta ovat osa meitä, kansainvälistä tiedeyhteisöä, ja ovat ratkaisevassa asemassa Valko-Venäjän tulevaisuuden kannalta. EHU:n ja sen opiskelijoiden kautta maa säilyttää paikansa Euroopassa.” Valko-Venäjän hallitus vastasi tähän ilmoittamalla EHU:lle, että jos sen toimitiloihin jäisi omaisuutta pois-

tumismääräyksen umpeuduttua, sotilaat kutsuttaisiin tyhjentämään se kadulle.

Meille EHUlaisille elokuun alku 2004 muistutti elokuuta 1941. Yliopiston evakuoinen merkitsi EHU:n tietokoneverkon hajottamista ja erilaisen opetus- ja tutkimusmateriaalin sekä kirjaston 70 000 kirjan, joista suuri osa on saatu lahjoituksina Yhdysvaltain, Ranskan ja Saksan hallituksilta, pakkaamista ja poiskuljettamista. Erityisen vaikeaa oli opiskelijoiden siirtäminen toisiin yliopistoihin. Valtaosa yksinkertaisesti kieltäytyi siirtymästä muualle. Turvallisuuspalvelun agentit tallensivat videonauhalle julkiset protestimme ja pyrkivät vaientamaan protestit uhkailemalla väkivallalla.

Tällä hetkellä opiskelijamme opiskelevat Saksan, Ranskan, Yhdysvaltain, Puolan, Venäjän ja Minskin yliopistoissa. He ovat kaikki yhä meidän opiskelijoitamme, ovat yhteydessä professoreihinsa ja pitävät EHU:a *alma materinaan*. Me EHUlaiset työskentelemme luodaksemme ”yliopiston maanpaossa”, apunamme ystävät ja kumppanit Euroo-

pasta ja Yhdysvalloista. Projektimme koostuu useista osista. Useimmat tutkimusyksikkömmе sijaitsevat yhä Minskissä; ne eivät ainakaan toistaiseksi tarvitse lupaa toimiakseen. Maisteri- ja tohtoritutkinnot hoidetaan Lietuasta käsin ja niihin sisältyy sekä kontakti- että etäopiskelua. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaminen siirretään Pietariin ja siihen sisältyy myös paljon internet-pohjaista opetusta. Osa kursseista on jo aloitettu uudelleen etäopiskelun keinoin; pienryhmäopetus ja seminaarit ovat käynnissä. Selvää on, että edessämme on valtava urakka. Toivomme tervetulleiksi kontaktit ja yhteishankkeet suomalaisen tiedeyhteisön kanssa.

Perinteisesti lukuvuosi EHU:ssa alkaa ensimmäinen lokakuuta. Tällä kertaa, kuten EHU:n kotisivuilla lukee, ”avaamme maanpaossa olevan yliopistomme ovet virtuaalisesti”. Tervetuloa uuteen eurooppalaiseen humanistiseen yliopistoon!:

<http://www.ehu-international.org>

Suomentanut

Suvi Salmenniemi

Venäjän öljytuotannon kasvu supistuu

Brookings-instituutin tutkija Fiona Hill kyseenalaisti Venäjän öljytuotannon kasvumahdollisuudet nykyisellä investointitasolla luennoidessaan 4.10. Suomen ja Venäjän välisen tiede- ja teknologiakomission yhteiskuntatieteiden työryhmän järjestämässä seminaarissa Säätytalolla Helsingissä. Tohtori Hill on Venäjän öljytuotannon parhaimpia asiantuntijoita ja kirjoittanut asiasta lukemattomia artikkeleita ja kirjoja. Hän on mm. yhdessä Clifford Gaddyn kanssa julkaisut kirjan *The Siberian Curse – How Com-*

munist Planners Left Russia Out in the Cold (2004), joka on herättänyt paljon keskustelua Venäjän maantieteen vaikutuksesta maan talouteen.

Fiona Hill totesi esityksessään Venäjän tuottaneen yli 46 % maailman öljynkulutuksen lisäyksestä vuosina 1998–2003. Tämä tuotannon lisäys on saatu aikaan panostamalla maksimaaliseen tuotannon parantamiseen ja jättämällä uusien öljyvarojen kehittäminen tulevaisuuteen. Erityisesti yksityiset venäläiset öljy-yhtiöt ovat keskittyneet öljyn

tuotannon maksimoimiseen ja jättäneet uusien reservien etsimisen heitteille. Jukos on Hillin mukaan tästä paras esimerkki. Hillin mukaan esimerkiksi Länsi-Siperian jo neuvostoaikoina käyttöönottuilla öljykentillä on nostettu varannoista jo 80 %. Hän myös muistutti Neuvostoliiton kokeneen öljyntuotantokuplan 80-luvulla ja ennusti Venäjälle käyvän samoin, jos maa ei keskity pitkän aikavälin suunnitteluun. Hill totesi Venäjän tarvitsevan kiireellisesti uusia investointeja öljyteollisuuden modernisointiin tai muuten öljytuotannon kasvu hiiptuu.

Hillin esitystä kommentoi tohtori Roland Götz saksalaisesta Stiftung Wissenschaft und Politikista. Götz totesi Venäjän olevan nykyhetkellä Euroopan tärkein kaasun- ja öljyntoimittaja mutta arveli, että Venäjän öljyn- ja kaasuvienti Eurooppaan ei voi nykyisestään enää paljoo lisääntyä, vaan se päinvastoin supistuu. Väitettään hän tuki mm. konsulttifirma MacKenzien arvoilla Venäjän öljytuotannon kehityksestä. Venäjän viennin sijaan Götz arveli Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan energiaviennin Eurooppaan kasvavan huomattavasti nykyisestään. Toisen kommenttipuheenvuoron piti Joensuu yliopiston tutkija Mattias Spies, joka myös epäili suuresti Venäjän tuotannonlisäysmahdollisuuksia, vaikka Venäjän pitäisi olla Euroopalle suuri ja vakaa öljytuottaja verrattuna esimerkiksi paljon pienempien reservien Norjaan. Spies totesi, että nykyinen epävakaus Venäjän energiasektorilla pelottaa eurooppalaisia energia-asiakkaita pois Venäjältä.

Vakausrahostolla teollisuus monipuolisemmaksi

Seminaarin toinen pääpuhuja oli Venäjän tiedeakatemian varapresidentti akateemikko Aleksander D. Nekipelov. Hän puhui pitkään